

STEFFAN MÜSCHELSPACHER

CABALA, SPIEGEL DER KUNST UNND NATUR: IN
ALCHYMIA

KABBALA, SPIEGEL DER KUNST EN NATUUR: IN DE
ALCHEMIE

1615

vertaling:

Ruud Muschter

∴

Groningen

muschter@home.nl

www.archive.org

4 maart 2017

INHOUDSOPGAVE

Bronvermelding	4
Inleiding van de vertaler	5
Het wapen	6
Het omslag	7
De tekst	9
Inleiding voor de lezer van deze kunst	12
Voorwoord	14
Kunst	16
Uitleg der kunst	17
Tot slot een uitleg over de oeroude steen	21
1. Spiegel der kunst en natuur	23
2. Begin - Vervoering	24
3. Midden - Conjunctie	25
4. Slot - Vermenigvuldiging	26

BRONVERMELDING

Augsburg, 1615

<http://www.zvdd.de/dms/load/met/?PPN=PPN776101943>

http://digital.staatsbibliothek-berlin.de/werkansicht?PPN=PPN776101943&PHYSID=PHYS_0013&DMDID=DMDLOG_0003&view=picture-toolbox

INLEIDING VAN DE VERTALER

Dit is een klein, maar bijzonder werk. Het bestaat uit teksten, gedichten en afbeeldingen. Het rijmschema heb ik weten te behouden. De auteur, Steffan Müschelspacher, staat ook bekend onder de naam 'Michelspacher'. De opdracht is buitengewoon hoogdravend. De derde alinea bevat zo'n twintig bijzinnen en is daardoor zeer moeilijk te ontrafelen.

De afbeeldingen zijn klaarblijkelijk gemaakt door Ralph Custodis, 1590-1664, graveur te Augsburg, waar dit werk ook gedrukt werd. Van de vier afbeeldingen zijn namelijk drie door hem gesigeneerd, en wel op uiteenlopende wijze. De eerste afbeelding vermeldt: "Ralph Custodis"; de tweede: "R.C. Scalpsit"; en de derde: "PC. Scalps.". Helaas kunnen deze prachtige gravures thans niet zo groot worden opgenomen, dat alle teksten die ze bevatten leesbaar zijn.

De tekst is doorlopend. Omwille van de leesbaarheid heb ik de pagina's waarop de 'Inleiding', het 'Voorwoord', et cetera van de auteur zijn opgenomen, steeds op een nieuwe pagina laten beginnen.

Tot slot verwijs ik naar de doctoraalscriptie 'Through the Alchemical Looking Glass. An Interpretation of Stephan Michelspacher's Cabala: Spiegel der Kunst und Natur, in Alchymia concerning the Tincture of the Alchemists', van Alinda van Ackooy, MA.

Vindplaats:

http://www.academia.edu/28524113/MA_Thesis_Through_the_Alchemical_Looking_Glass._An_Interpretation_of_Stephan_Michelspachers_Cabala_Spiegel_der_Kunst_und_Natur_in_Alchymia_concerning_the_Tincture_of_the_Alchemists

Ruud Muschter

HET WAPEN

¹ Dit zal het wapen zijn van Johann Remmelin, aan wie de auteur dit werk wijdt, en die hij noemt in zijn voorwoord.

HET OMSLAG

Cabala, Spiegel der Kunst unnd
Natur: in Alchymia.

Was der weisen Uralte stein/ doch für ein
ding sey/ der/ da dreyfach/ und nur ein Stein ist.

Welches allen müheseligen liebhabern der
Kunst zu Ehren/ mit hilff Gottes/ so klar als ein Spie-
gel fürgestellt: Davon vil bißhero geschrieben/ aber wenigen
bekandt. Gantz offenbar mit kurtzen worten/ der gan-
tzen Warheit/ durch dise beyligende Figuren/
erklärt/ und an tag gegeben.

Durch einen unbekandten/ doch genandten/ wie
ihm dat Signet in diser ersten Figur zeugknusz gibt.²

Gedruckt zu Augspurg/ bey Johann
Schultes/ in verlegung Steffan Müschelspa-
cher ausz Tyroll. 1615.

² In de afbeelding ‘I. Spiegel der kvnst vnd natvr’ staat rechts onderin de naam van de auteur, daar evenwel ‘Stephan Michelspacher’ genoemd.

Kabbala, Spiegel der Kunst en
Natuur: in de Alchemie.

Wat de wijze oeroude steen toch voor een
ding is, nu hij drievoudig en slechts een steen is.

Aan alle onvermoeide liefhebbers der
Kunst ter ere, met hulp van God, zo helder als een spie-
gel voorgesteld. Er is al veel over geschreven, doch het is weinigen
bekend. Gans openlijk met korte woorden der gan-
se waarheid door deze bijgevoegde afbeeldingen
verduidelijkt en aan den dag gegeven.

Door een onbekende, doch genoemde, waarvan
hem de ondertekening in deze eerste afbeelding getuigenis doet.

Gedrukt te Augsburg bij Johann
Schultes, in opdracht van Steffan Müschelspa-
cher uit Tirol. 1615.

DE TEKST

Aan de eerbiedwaardige, hooggeleerde heer Johann Remmelin³, doctor in de geneeskunde en filosofie, burger te Ulm, mijn bijzonder gunstige heer.

Voor uwe eerbiedwaardige, hooggeleerde excellentie moge mijn ganse, ijverige dienst naar mijn geringe vermogen steeds bereid zijn. Goedgunstige heer doctor, uwe excellentie zal zich zonder twijfel nog goedgunstig weten te herinneren, in welke mate op mijn veelvuldig solliciteren en begeren gij mij eerder uit louter goedhartige affectie - zowel jegens mijzelf alsook vooral jegens de loffelijke en heerlijke kunsten der ware chemie en filosofie (over de bijzondere ervaring en ervarendheid daarin, waarmede uwe excellentie meer dan anderen begiftigd is, zwijg ik, als onervarene) -, een traktaat in de Latijnse taal over de wonderbaarlijke samenstelling en gesteldheid van ieder en elk deel van het lichaam van het edelste aller schepselen, dus van de mens, *Catoptrum Microcosmicum*⁴ gegraveerd, samen met de beschrijving daarvan, *Pinax Microcosmographicus* getiteld, hebt medegedeeld en hebt laten toekomen.

³ Johann Remmelin, 1583-1632, arts. Hij maakte onder andere een zeer befaamde en indrukwekkende anatomische atlas, waarbij hij voor de onmogelijkheid van een driedimensionale weergave een oplossing vond door uitklapbare bladen te maken, die steeds diepere lagen in het lichaam toonden. Zie in dit verband:
http://www.people.vcu.edu/~mjmurphy/history_of_science/remmelin/remmelin.html.

⁴ Gedeclineerde vormen.

Een behoorlijke tijd geleden ben ik van plan geweest om zulk een anatomisch werk te publiceren, doch ik werd op meer vlakken verhinderd. Uiteindelijk echter is het met de grootmoedige inwilliging van uwe excellentie aan den dag gegeven, waarbij de bescheidenheid van uwe excellentie goed te bemerken was, doordat gij bij de uitgave van genoemd werk niet wilde inwilligen om dat onder uw naam - als de naam van de auteur - aan het licht te laten komen, hoewel de contrafactuur en het wapen van uwe excellentie op de voorzijde van het traktaat de lezers hiervan iets kunt aanduiden.

Aan de edele, beste jonker Philips Hainhover in Augsburg heb ik deze Pinax⁵ onderdanig opgedragen, aangezien hij van zulke kunstwerken een bijzondere liefhebber en beoordelaar is; hij zulks ook bij hoge, vorstelijke personen en andere leiders - bij wie ook gij goed bekendstaat en in aanzien zijt - weet aan te bevelen; en hij ook mij zeer gunstig goed genegen en gewogen is. Nu wensen de genoemde jonker Philips Hainhofer vanuit de vreugde en goede genegenheid die hij dergelijke kunstigheden toedraagt, samen met andere voorname kunstminnende geleerde lieden, uitdrukkelijk de naam van de auteur te weten. Doch genoemd anatomisch werk en traktaat werd reeds in druk vervaardigd voordat uwe excellentie inwilligde dat ik uw naam mocht optekenen. Daarom heb ik bij de zich thans voordoende gelegenheid, nu bij mij het huidige Duitse⁶ - en naar het oordeel van zonder twijfel verstandige lieden, niet onaardige - traktaatje over de filosofische steen door een in het traktaatje zelf verbloemenderwijze genoemde persoon ingeleverd is geworden,

⁵ 'afbeeldingen'.

⁶ Het werk werd in 1654 ook in het Latijn uitgebracht, en wel onder de naam 'Cabala, Specvlvm Artis et Natvrae, in Alchymia'. In de Latijnse editie was nog niet het wapen te zien zoals dat dus bij deze gelegenheid op de voorkant van de Duitse editie is opgenomen. Maar aangezien de Duitse editie uit 1615 dateert, moet er aan de Latijnse editie van 1654 een zijn voorafgegaan die van ver voor die datum stamt.

zulks aan uwe excellentie onderdanigst ijverig willen opdragen en toeschrijven. Deels opdat overeenkomstig het grote verlangen en de vastbeslotenheid van sommige lieden, en de vooraf van uwe excellentie op mijn uitdrukkelijk verzoek - weliswaar nauwelijks - verkregen gunstige toestemming, de auteur van de ‘Anatomicus tractatus’, ofwel de ‘Microcosmos Catoptris’, en diens ‘Microcosmograficus Pinacus’⁷ hiermede gekenmerkt werd; deels ook, opdat zich voor mij met goddelijke hulp een betere gelegenheid voordoet om enigermate de door mij verschuldigde dankbaarheid - waartoe ik Uwe Excellentie wegens veelvuldige tot nu toe aan mij bewezen goedhartigheid en gunsten zeer verplicht ben - te bewijzen en te betonen. Aldus vraag ik u onderdanig, dit traktaatje in alle gunst van mij aan en op te nemen, en mijn gunstige heer, patroon en bevorderaar te zijn en te blijven. Ik beveel uwe excellentie samen met uw verwanten en geliefden bij God de almachtige in diens genadige bescherming aan, en mij zeer onderdanig bij uwe excellentie. Gedateerd Augsburg, de 5e dag van mei, in het jaar 1615⁸.

De aan uwe excellentie

dienstwillige

Steffan Müschelspachter
uit Tirol.

⁷ Onduidelijk. Er is ook een ‘Catoptri microcosmici (...) absolutam admirandae partium hominis creaturarum divinarum praesantissimi’, van Lucas Kilian, 1579-1637, graveur te Augsburg. In de vertaling heb ik de term onverbogen trachten weer te geven.

⁸ “Anno M. DC. XV.”.

Inleiding voor de lezer
van deze kunst.

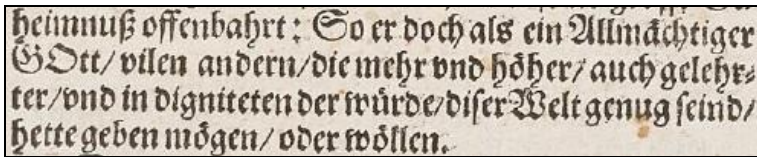
Wie leest zonder verstand,
Is gelijk de schat aan de wand.
Wie veel met ogen ziet,
En desondanks begrijpt het niet,
Is armer dan een geheel blinde man,
Die niet zien, noch begrijpen kan.
Door de spiegel om te keren,
Zult tot slot gij observeren.
Wat in de spiegel is te lezen,
Zal dwaling noch een dwaalweg wezen,
Doch kaarsrecht, als een liniaal,
Door de cirkel trekkend helemaal.
Zo vindt gij drie in viere staan,
En via één dus in het centrum gaan,
En uit het centrum naar drie toe gaan,
Door de vier in de cirkel geheel vrij baan.
Zo wordt een spiegel dus een eenheid,
Waardoor een blinde in de arbeid⁹
Kan zien het zwart, wit, rood ook best,
Hetgeen verborgen ligt in mest.
Daaruit het aan den dag moet komen,
En aan de grofheid worden ontnomen,
En wederom gebracht in subtiliteit
Zodat het honderdduizend maal meer bereidt.
Daaraan komt ook geen einde ooit,
Heil hem, die het aldus voltooit.

⁹ “schantz”.

Dat zij geschonken voor het Nieuwe Jaar,
Absoluut zeker, en ook zeer waar.
Dit is het einde en de kunst is klaar.

Voorwoord.

In God beminde, goedhartige lezer, aangezien alle dingen, kunsten en gaven in de hand van God de almachtige liggen, om ze door zijn barmhartigheid te geven aan wie Hij wil, zo heeft Hij mij, als Zijn schepsel en ellendige mens, in de vergankelijke wereld gezien met barmhartigheid, en mij hierin met grote genade toegeschenen, doordat Hij mij als een onwaardige heeft beroepen en mij Zijn grote geheimenis heeft geopenbaard. Terwijl Hij het toch als een almachtige God aan vele anderen - die meer en hoger, en ook geleerder zijn, en qua aanzien genoeg waardigheid van deze wereld hebben - had kunnen of willen geven.

heimnuß offenbahrt: So er doch als ein Allmächtiger
Gott/villen andern/die mehr vnd höher/auch gelehr-
ter/vnd in digniteten der würde/diser Welt genug seind/
hette geben mögen/oder wolllen.

Aangezien mij nu aldus door God het licht is toevertrouwd, waarvan Hij lof, en de rechtvaardige nut heeft, is het passend, dat ik dat niet onder een bank of korenmaat plaats, doch vrij op tafel, opdat eenieder die daar komt of binnengaait, kan zien en voorzien wat hij voor zich heeft om hierin te doen en te laten.

Aldus heb ik mij voorgenomen om in eenvoud dit licht door een spiegel mede te delen aan de goegemeente, als mijns gelijken; voor te stellen in afbeeldingen, door de kabbala, de alchemische kunst, alle kunsten; en aan de kunstenaars die de natuur liefhebben en ervaren zijn in de spagyrische handgrepen. Daarin zullen zij, naar ik hoop, een volmaakte kennis van deze spiegel voor zich hebben, waaruit zij zich naar genoeg en naar hun begeren, vrucht en nut kunnen verschaffen. Ten eerste, voor de gezondheid van het lichaam, voor het menselijke leven. Ten tweede, ook om christelijke, vergankelijke bestendiging

van de rijke nooddrift van het lichaam, te vinden met alle zielen
in het eeuwige leven.

Kunst.

O, aanvang, bedenk het einde ras,
O, einde, bedenk wat der aanvang inhoud was.
Want het staal en ook des spiegels gloed,
Geef ik slechts wie de kunst minnen doet.
Dit wat men reeds zocht zo lang,
Is voor mij van groot belang.
Kort zeg ik hier wie het bevroedt,
Welke weg en straat hij lopen moet.
Opdat hij naar de juiste ruimte gaat,
Daarom volg spoedig thans mijn raad.
Naar smeden gaat gij, lieve heren,
Daar waar men toestaat uw begeren.
In Mars, die zeer vertoornde man,
Treft gij reeds een kostelijk suiker an.
Want wie in Arte nihil sit¹⁰,
Welke in Mars zit, werkt niet.
Die komt niet tot een eind der tijd,
Dat zult gij vinden in de strijd.
Zijn balsem balsemt elk ding,
En maakt de man het leren gering.
Een punt ook gezwind in de cirkel gaat,
Die in het vierkant en de driehoek staat.¹¹
Treft gij de punt, dat heb ik graag,
En komt ge uit nood, angst en hinderlaag.
Hiermede hebt ge de ganse vaardigheid,
Begrijpt gij het niet, dan is ten spijt
Al hetgeen ik geschreven heb.
Beklaag het u dra, en weg u rep.

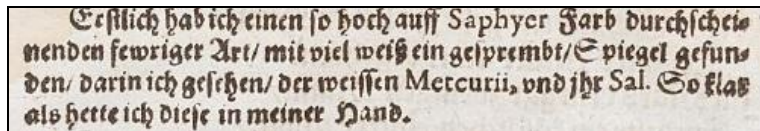
¹⁰ 'niet in de Kunst is'.

¹¹ Een bekende alchemistische afbeelding, waarin de genoemde man de met elkaar vervlochten cirkel, driehoek en het vierkant opmeet met een passer.

Uitleg der kunst.

Zo heb ik deze hemelse spiegel naar waarheid der kunst en natuur, door werking van een hemels vuur, door kracht en macht van de straal, uit het staal in drie onderscheidene vormen gegoten, en dusdanig helder en doorzichtig uitgevonden, dat ik daardoor al datgene heb mogen zien - zoveel als de ogen zien - wat hemel en aarde vermogen.¹²

Ten eerste heb ik een zeer hoge uit saffierkleur doorschijnende, vurige kunst met veel wit ingebrande spiegel gevonden, waarin ik het kwikzilver van de wijzen en het zout daarvan heb gezien; net zo duidelijk als had ik dit in mijn hand.

Geſſlich hab ich einen ſo hoch auff Saphyer Farb durchſchei-
nenden ſewriger Art/ mit viel weiß ein geprembt/ Spiegel gefun-
den/ darin ich geſehen/ der weißen Mercurii, vnd jhr Sal. So klar
als hette ich dieſe in meiner Hand.

Door deze spiegel heb ik een andere spiegel door kracht en sterkte van het zuivere staal verkregen. Daarin heb ik gezien het zwavel der wijzen, vanwege de bloemen ‘chelidonium’¹³ genoemd, met zulk een rijke schat - als op plantaardige wijze, met groeien en vermeerderen -, dat ik de bloemen van deze plek niet genoegzaam heb kunnen afbreken: zo vruchtbaar heeft het mij toegeschenen in deze spiegel.

De derde spiegel is mij uit deze twee spiegels volkomen verschenen: geheel vuurrood en net als een vuur, want wanneer ik die een weinig roerde, begon hij spoedig te verhitten, net als een louter vuur, zodat ik met verholten vrees zo een in mijn hand dorst te nemen. Ik zag en had gezien namelijk, dat Gods kracht en een groot geheimenis daarin zat.

Want daar vind ik het vuur van de wijzen, waardoor alles in alles gerijpt kan worden met behulp van het zichtbare, elemen-

¹² Onduidelijk. In het manuscript loopt de gehele zin niet goed.

¹³ Een papaver-achtige.

taire vuur, welk vuur door velen gezocht, doch door weinigen gevonden is.

Deze drie spiegels nu, heb ik met grote ijver door de zuivere spagyrische kunst tezamen gebracht in een spiegel waarin ik God en alles, ook de nooddrift der armen, zo vaak ik wil, volmaakt kan zien, hetgeen een schat boven alle schatten kan worden. Die heb ik onder mijn hoede en behoed ik, opdat hij mij niet wordt ontstolen of anderen daardoor schade wordt toegebracht.

Uiteindelijk hoop ik gans, dat ik met mijn eenvoudige voortbrengsel genoegzaam aan de verstandigen heb aangeduid, op welke wijze deze afbeeldingen bij de liefhebbers in de spagyrische kunsten vrucht en goeds kunnen verschaffen. Wanneer zij overigens met God en de natuur verenigd zijn, zullen zij in deze spiegel meer vinden, dan ik of een ander ooit kan beschrijven als reeds eerder beschreven, weergegeven en door de afbeeldingen te zien en aangeduid.

Dit komt alleen tot diegenen, die met alle handgrepen goed bedreven zijn in de juiste, ware alchemie en de spagyrische kunst. Want er is niets zo klein in de natuur verborgen, of het wordt openbaar, door de gradatie of staffeling die in het proces in het laboratorium moet worden doorlopen. Allereerst toont de eerste afbeelding aan, het stadium van de calcinatie. Daaronder wordt verstaan, het reverberen en ook het commanderen. De tweede afbeelding bevat haar stadium, namelijk de vervoering, waaronder is begrepen de sublimatie en verheffing, samen met de distillatie. De derde afbeelding betreft de conjunctie. Daaronder wordt ook begrepen de verrotting, alsook de oplossing, het losslaan en stollen¹⁴, alsmede de vertering en circulatie. De vierde afbeelding bevat de vermenigvuldiging, waaronder ook verstaan wordt het opstijgen, verdunnen¹⁵, wellen, samenvoegen, alsook het stollen, fixeren, doen toenemen, en kleuren.

¹⁴ "Solution, Desolution, und Resolution".

¹⁵ "Lauiren", 'laveren'.

Door deze stadia moet men dus heengaan, wanneer men deze weg begeert te gaan om de drie spiegels in één spiegel onder te brengen, door begrip en aanwijzing der vier hoofdzuilen. Daarvan zijn er allereerst de filosofie, astronomie, alchemie, en de deugden. Daarnaast het alfabet in de tweede afbeelding, dat in de rondte van de cirkels van letter tot letter de waarachtige materie die in onze kunst moet worden aangewend, duidelijk en klaarblijkelijk verklaart. Kunt gij dan het A, B, C, en daarnaast ook alle tekens juist en zeer goed kennen en juist begrijpen, dan zult gij zien, wat hierin voor u te zien is. En ook, in de eerste en derde afbeelding, de vier eigenschappen, als daar zijn: de elementen. Ten eerste heet, droog, koud en vochtig, die u de ware prima en ultima materia te kennen geven waardoor alles bereikt kan worden, zoals ik kort heb beschreven. Tegelijkertijd heb ik ook korthedshalve achterwege gelaten om er nog meer over te schrijven. Lang geleden namelijk, zijn er vóór mij aanzienlijke, zeer verlichte en ook zeer geleerde, voornamen mannen Gods geweest in de Duitse natie, en is er genoegzaam door hen geschreven: Aan u, schoolleerlingen, is aan den dag gegeven wat mogelijk te geven is. Van daaruit moogt gij verder begrip verkrijgen hoe het u ten dienste kan zijn.¹⁶

Ik zie namelijk goed, dat veel geschrijf niet veel vrucht brengt, aangezien alles duidelijk - naar ik hoop - in deze vier afbeeldingen aan den dag en aan het licht is gegeven.

Mocht mij echter blijken, dat de liefhebbers van deze kunst hiermede niet tevreden zijn gesteld, doch meer begrip en ver slag begeren te krijgen, dan is het mijn veder niet verboden dit alles tot een beter begrip en basis door de eigen ervaring aan den dag te willen geven. Want binnenkort zal er een geschrift volgen wanneer God en de tijd het toestaan, waarin zulks van punt tot punt in het vierde deel gedeeld zal worden, met als inhoud de twee hoofdzuilen die in de eerste afbeelding over de natuur en kunst te zien zijn.

¹⁶ “euch hierin zu dienen”. Vertaling onzeker.

Wil dan ook ondertussen met deze eenvoudige presentatie van mijn spiegel, als een aanzet qua inhoud, u hiermede voorzien beschouwen. Wat aldus in deemoed staat, kan meer hoge dingen zien, dan wie te grote ogen heeft. Want grote ogen hebben geen nederig begrip nodig. Daarom is het slechts opgesteld en voorgeschreven geworden voor diegenen, die in de kunst der spagyrische handgrepen afdoende hebben ervaren.

Tot slot een uitleg
over de oeroude steen.

Hiermede besluit ik aldus vrij,
Dat is de basis der hoogste artsenij.
In chemie de kunst erbij,
De saamgestelde bloem is zij.
Hoog gewaardeerd en ook geëerd¹⁷,
Door God geschapen en gecomponeerd.
Aqua viscosa¹⁸ het eerste wezen,
Wat de wijzen u hebben voorgelezen.
Uit en door kunst van onze natuur,
Geboren wordt de hoogste tinctuur.
Drie beginselen zijn daarin één,
Daarom drielvoudig is onze steen.
Mineralisch, animalisch,
Daarenboven vegetarisch.
Dat is lichaam, ziel en geest voorwaar,
Zo stelt de natuur het voor ons daar.
Honingzoet en een sierlijk zout,
Lunarisch, liquidum, dat je voor spekvat houdt.
Solarisch leo viridis groen,
Occultum sulphur is der wijzen goede doen.
Anima des lichaams hoog en duur,
Quinta essentia is ons vuur.
De bloem maakt dat het regenereert,
Geen ander vuur dat dit presteert.
Het vuur der wijzen de kunst formeert,
Zonder dat is het werk niets weerd.
Wanneer gij werkt, zeg ik voorwaar,
Een honderd of ook duizend jaar
Is gans vergeefs, zo zeg ik uliën,
En geen volmaaktheid zult gij zien,

¹⁷ “gezieret”. Feitelijk: ‘gekunsteld’.

¹⁸ ‘taai water’.

Doch tijd en geld zult ge verliezen,
Dus ijverig ga de studie verkiezen.
Daarnevens moet gij goed verstaan,
Een vuur waarin licht noch kolen gaan.
Neem Spiritus vivificans met kabaal,
Brengt tot leven elk dood metaal.
Dit vuur is bovennatuurlijk best,
In levende kalk en paardenmest.
Dit zal het vuur der wijzen zijn,
Doch denk dan hieraan in uw brein.
Dit kan u helpen uit de knoop,
Doch zoek het niet in paardenhoop.
Het zou zeer schandelijk zijn voor uw roep,
Wanneer gij omging met zulk een troep.
In ieder land lacht men u heen,
Maak u vertrouwd met de oeroude steen.
Dan zult gij hebben wat uw hart begeert,
Zalig is hij, wien het God doneert.

E I N D E

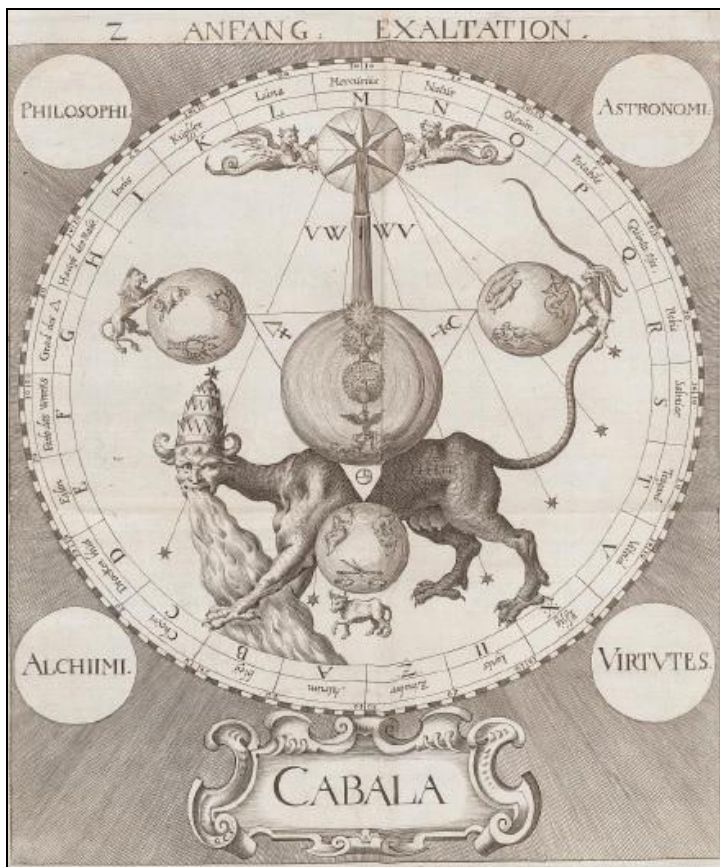
1. Spiegel der kunst en natuur

19

¹⁹ In het ovaal linksboven staat: “Kabbala en de alchemij, / Geven u de
hoogste artsenij. / Daarbij ook der wijzen steen, / Waarin het
fundament alleen. / Licht, zoals voor ogen bereid, / In deze beelden

2. Begin - Vervoering

20

t'allen tijd." In het ovaal rechtsboven staat: "Ach God, help dat wij dankbaar zijn, / Voor deze gave zo hoog en rein. / Wanneer gij nu opent hart en zin, / Die volkomen zijn hierin. / Te bereiden hier dit werk, / Die zij gegeven alle sterk'."

²⁰ Op de hoeken staat: 'filosofie', 'astronomie', 'alchemie' en 'deugden'.

3. Midden - Conjunctie

21

²¹ Op de hoeken staat: 'vuur', 'lucht', 'water' en 'aarde'. Op de trappen staan de alchemistische stadia, van beneden naar boven:

4. Slot - Vermenigvuldiging

‘calcinatie’, ‘sublimatie’, ‘oplossing’, ‘verrotting’, ‘distillatie’, ‘stolling’ en ‘tinctuur’.

²² Op de fontein staat: ‘De bron van het leven’.